کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه در حال ساماندهی و واگذاری فیلترشکن‌های مجاز است

تدارک «وی‌پی‌ان قانونی» به جای «رفع فیلتر»!

ریحانه جولایی

«وی‌پی‌ان» برای بسیاری از ایرانی‌ها آشناست. چند دهه می‌شود که وی‌پی‌ان یا فیلترشکن‌ها یار نزدیک ما بوده‌اند و در هر گوشی و رایانه‌ای حداقل یکی یا دو تا از آن‌ها به چشم می‌خورد. در سال‌های اخیر دسترسی به انواع فیلترشکن‌ها آن‌قدر زیاد و آسان بوده که حالا حتی کودکان هم در گوشی یا تبلت‌های خود لااقل یکی از آن‌ها را دارند و همین موضوع نگرانی خانواده‌ها را نسبت به آشنایی و مواجه‌شدن کودکان با موضوعاتی که برای سن آن‌ها مناسب نیست بیشتر کرده است. از سوی دیگر بسیاری از افراد مقصر اصلی این وضعیت را دولت می‌دانند چراکه عصر فناوری است و کودکان هم از این موضوع تأثیر گرفته و از این قافله دور نمانده‌اند و برای دسترسی به جدیدترین موضوعات علمی یا حتی شبکه‌های مجازی به وی‌پی‌ان نیاز دارند. حالا مشکلی که دسترسی آسان به فیلترشکن‌ها پیش روی خانواده‌های کودکان و نوجوانان گذاشته‌اند آشنایی آن‌ها با سایت‌ها و اطلاعاتی است که به هیچ‌وجه مناسب سن آن‌ها نیست. این دسترسی آسان به فیلترشکن تنها به لطف مسدود کردن برنامه‌های کم‌خطری از جمله تلگرام یا فیس‌بوک بوده و اینکه بدون فیلترشکن جز معدود سایت‌ها، بقیه امکان باز شدن ندارند. همچنین بازار خرید و فروش وی‌پی‌ان در ایران تبدیل به یک منبع درآمد میلیاردی و همین موضوع باعث نگرانی مسئولان شده است.

وی‌پی‌ان‌های قانونی در راه

حدود یک سال پیش بود که یکی از کاربران توییتر خطاب به وزیر ارتباطات نوشته بود که «فیلترینگ یک‌طوری است که اگر روی تبلت بچه فیلترشکن نگذارم هیچ کاری نمی‌تواند بکند اگر فیلترشکن بگذارم به همه‌چیز دسترسی دارد، مدام باید نگران باشم و چک کنم و ... واقعاً به من بگویید چه کنم؟» و راهکار وزیر این بود که یک سایت برای دور زدن این محدودیت‌ها را معرفی کند.

اما موضوعی که چند روزی می‌شود جنجالی و خبرساز شده در رابطه با وی‌پی‌ان‌های مجاز است. طی چند روز گذشته سرپرست معاونت فضای مجازی دادستانی کل کشور از سامان‌دهی وی‌پی‌ان و نحوه واگذاری وی‌پی‌ان‌های مجاز در کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه خبر داد که واکنش‌های زیادی در فضای مجازی داشت. او از وی‌پی‌ان‌هایی صحبت کرد که بنا به نیاز مردم در اختیارشان قرار می‌گیرد تا بتوانند از فیلترها عبور کنند. ناگفته نماند چند روز قبل هم معاون وزیر ارتباطات از بررسی وی‌پی‌ان قانونی در کمیته فیلترینگ خبر داده بود.

وی‌پی‌ان مجاز راه مقابله با بازار میلیاردی فروش وی‌پی‌ان

شاید برای شما هم اصطلاح وی‌پی‌ان قانونی سؤال باشد. در توضیح وی‌پی‌ان قانونی مسئولین می‌گویند که عبارت درست‌تر آن است که بگوییم ایجاد دسترسی به اینترنت بدون فیلتر بنا بر مقتضیات شغلی و به‌طور مشخص از «یوتیوب» مثال آورده و گفته‌اند ممکن است یک پزشک نیاز داشته باشد به خاطر مطالب پزشکی به سایت یوتیوب دسترسی داشته باشد.

ابوالحسن فیروزآبادی، رئیس مرکز ملی فضای مجازی ایران و دبیر شورای عالی فضای مجازی ایران هم گفته است که «دستورالعملی برای تعیین سطح دسترسی متفاوت افراد به اینترنت در کارگروه فیلترینگ تهیه شده و به‌زودی اپراتورهای وی‌پی‌ان رسمی در کشور ایجاد می‌شود.»

فیروزآبادی در ادامه بیان کرده است که «ما موافق تعریف سطوح مختلف دسترسی به اینترنت برای کاربران هستیم و در این رابطه پیشنهادی به کارگروه تعیین مصادیق فیلترینگ داده‌ایم.»

او همچنین ادعا می‌کند: «چون اقتصاد وی‌پی‌ان تبدیل به اقتصاد بزرگی شده و سازمان‌ها و افراد زیادی از آن بهره‌برداری می‌کنند، باید با مسئولیت دادستانی و وزارت ارتباطات بتوانیم اپراتورهای وی‌پی‌ان رسمی در کشور شکل دهیم.»

اینترنت با دسترسی متفاوت

اواسط شهریورماه، زمانی که محمدجواد آذری جهرمی، وزیر ارتباطات بابت پرسش یک نماینده به مجلس رفت و پشت تریبون قرار گرفت، او مدعی شد فروش فیلترشکن و وی‌پی‌ان در کشورمان به تجارتی چند صدمیلیاردی بدل شده که مافیایی در پس پرده آن را می‌گردانند و به‌رغم آنکه شناسایی‌شان ممکن است، کسی با ایشان و تجارتشان برخوردی نمی‌کند، چون «می‌گویند قانون نداریم که فیلترشکن‌فروشی جرم است.»

او که از طرف یکی از نمایندگان مورد سؤال قرار گرفته بود که چرا در مجموعه تحت امرش فیلترشکن‌ها را نمی‌بندند و مسدود نمی‌کنند، این کار را خارج از وظایف وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات توصیف کرد و افزون بر آن، یادآور شد که در صورت چنین اقدامی، طیف وسیعی از جامعه دچار مشکل خواهند شد؛ از استاد دانشگاه و دانشجویانی که به دنبال مطالب علمی می‌گردند، تا تاجری که می‌خواهد تحریم‌ها را دور بزند.

آذری جهرمی پس از طرح این مثال‌ها، نتیجه گرفت که ارائه اینترنت با سطح دسترسی مشخص مشکل اصلی است و باید به افراد مختلف در سطوح گوناگون اینترنت با سطوح دسترسی متفاوت عرضه کرد، چون نمی‌شود سطح دسترسی دانشجو و خبرنگار و استاد و تاجر با سطح دسترسی یک کودک ۸ و ۹ ساله برابر باشد. این هم‌سطحی انجام نمی‌شود.

> **بر اساس آمار موجود، در حال حاضر حدود ۱۰ تا ۱۲ میلیون نفر در کشور از وی‌پی‌ان و فیلترشکن استفاده می‌کنند**

مسئول فیلترینگ کیست؟

شاید اولین مرجعی که کاربران مسئولیت فیلتر سایت‌ها، بازی‌ها و صفحه‌ها را به آن نسبت دهند، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و حتی شخص وزیر باشد، در صورتی که تنها درصدی از تصمیم‌گیری درباره این موضوع بر عهده این نهاد است، درحالی که در این میان باید به کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه اشاره کرد که این مسئولیت را از سال ۸۸ به عهده گرفته است.

کارگروه تعیین مصادیق مجرمانه سال ۱۳۸۸ و در پی تصویب قانون جرایم رایانه‌ای در مجلس شورای اسلامی بنیان نهاده شد. این کارگروه بر اساس ماده ۲۲ قانون جرائم رایانه‌ای تشکیل شده و مسئولیت نظارت بر فضای مجازی و پالایش تارنماهای حاوی محتوای مجرمانه و رسیدگی به شکایات مردمی را به عهده دارد.

کارگروه تعیین مصادیق مجرمانه زیر نظر دادستان کل کشور فعالیت می‌کند و ۱۳ عضو دارد. بر اساس قانون جرایم رایانه‌ای، اعضای این کارگروه موظفند هر دو هفته یک بار جلسه تشکیل دهند و در این جلسات در خصوص فیلتر شدن وب‌گاه‌های مختلف، بحث و تبادل نظر و رای‌گیری می‌شود.

اعضای این کارگروه شامل دادستان کل کشور (رئیس کارگروه)، رئیس یا نماینده سازمان صدا و سیما، فرمانده نیروی انتظامی، یک فرد خبره در فناوری اطلاعات و ارتباطات به انتخاب کمیسیون صنایع و معادن مجلس شورای اسلامی، یک نماینده عضو کمیسیون قضایی و حقوقی به انتخاب این کمیسیون به تأیید مجلس شورای اسلامی، رئیس سازمان تبلیغات اسلامی، نماینده دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزرای اطلاعات، فرهنگ و ارشاد اسلامی، دادگستری، ارتباطات و فناوری اطلاعات، علوم تحقیقات و فناوری، آموزش و پرورش یا نمایندگانی از این وزرا هستند.

بنابراین در این کمیته که مسئولیت فیلترینگ را برعهده دارد، بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات با احتساب وزیر و با حضور شخصی که به مسائل مربوط به فناوری آشنا باشد، درنهایت دو عضو حاضر دارد و از آن جایی که تصمیمات کارگروه با اکثریت نسبی حاضران معتبر خواهد بود، این دو عضو درنهایت می‌توانند درصدی از تصمیم‌گیری‌ها را شامل شوند.

۱۲ میلیون نفر استفاده‌کننده وی‌پی‌ان در ایران

کارشناسان خارجی می‌گویند ایران یکی از سنگین‌ترین و پیشرفته‌ترین فیلترینگ‌های اینترنتی دنیا را دارد که حتی از چین هم پیشی گرفته است؛ با این حال بعضی از اصولگرایان و مقام‌های قضایی همچنان از سیستم فیلترینگ فعلی ناراضی‌اند و معتقدند دولت باید سیستم سخت‌گیرانه‌تری را به اجرا بگذارد.

در همین رابطه و ایجاد فیلترینگ‌های سخت‌تر بسیاری از کارشناسان این حوزه معتقدند فلسفه استفاده از برنامه‌هایی مانند وی‌پی‌ان و فیلترشکن در اغلب کشورها با هدف افزایش امنیت صورت می‌گیرد. این در حالی است که در ایران استفاده از این برنامه‌ها اغلب دلایل دیگری غیر از افزایش امنیت دارد.

آن‌ها می‌گویند استفاده از چنین برنامه‌هایی در سال‌های اخیر به‌قدری افزایش یافته که بر اساس آمار موجود، در حال حاضر حدود ۱۰ تا ۱۲ میلیون نفر در کشور از وی‌پی‌ان و فیلترشکن استفاده می‌کنند.

با افزایش استفاده از وی‌پی‌ان و فیلترشکن عده‌ای علاقه‌مندند که این برنامه‌ها در کشور مسدود شود این در حالی است که وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات به این موضوع تأکید دارد که نمی‌توان بدون در نظر گرفتن نیازهای قانونی و منطقی این خواسته را عملیاتی کرد. چراکه، مسدودسازی یک‌شبه برای تمام کاربران که نیاز قانونی با آن دارند امکان‌پذیر نیست.

> **در توضیح وی‌پی‌ان قانونی مسئولین می‌گویند که عبارت درست‌تر آن است که بگوییم ایجاد دسترسی به اینترنت بدون فیلتر بنا بر مقتضیات شغلی**

با یک بررسی دقیق و منطقی به این نتیجه می‌رسیم که اگر فیلترشکن و وی‌پی‌ان‌ها در کشور مسدود شود جامعه علمی کشور که باید در شرایط تحریم‌های همه‌جانبه علیه ایران، به اطلاعات علمی در جهان دسترسی داشته باشند، قطعاً با مشکلات عدیده‌ای روبرو می‌شوند. از طرفی برای مدیریت امور اقتصادی و بانکی نیز نیاز اساسی به وی‌پی‌ان حس می‌شود.

در هر حال، متصدیان این حوزه بیان می‌کنند با توجه به گسترش فضای مجازی در تمامی وجوه زندگی افراد و قرار گرفتن در شرایط تحریم مسدودسازی فیلترشکن‌ها کار منطقی به نظر نمی‌رسد. از سوی دیگر، بسیاری از سرویس‌های ارائه‌دهنده خدمات، خدمات خود را برای کشور ما تحریم کرده‌اند و تنها از طریق استفاده از فیلترشکن‌هاست که می‌توان از این سرویس‌ها خدماتی را که در کشور خودمان وجود ندارد را دریافت کرد.

رفع فیلتر به‌جای ساخت فیلترشکن قانونی

بنابراین، بهتر است موافقان طرح مسدودسازی فیلترشکن‌ها کمی واقع‌بینانه‌تر به موضوع نگاه کنند و فضای مجازی را تنها مختص شبکه‌های اجتماعی ندانند، چراکه، کشور با مسائلی بسیار مهم‌تر از تلگرام مواجه است و از این‌رو، مسدودسازی فیلترشکن‌ها بیشتر از آنکه برای ما سودمند باشد، زیان به همراه خواهد داشت.

البته بد نیست به این نکته هم اشاره شود، با اینکه وی‌پی‌ان قانونی و مجاز مخالف‌هایی دارد که می‌گویند به‌جای ساخت وی‌پی‌ان مجاز بهتر است فیلترینگ سایت‌ها و اپلیکیشن‌های فراگیر بین عموم برداشته شود، موافقانی هم دارد. موافقان اجرای این طرح می‌گویند وی‌پی‌ان‌های مجاز از امنیت بالاتری برخوردارند و اطلاعات شخصی کاربران از جمله رمزهای حساب‌های بانکی و اطلاعات هویتی‌شان افشا نخواهد شد و در کل اطلاعات گوشی به یغما نمی‌رود.

یادداشت

نه خلاقیتی می‌ماند و نه اشتیاق به درک عمیق

متأثر از «پیام‌های مهندسی شده» مجازی هستیم

مریم بهنیا، کارشناس حوزه زنان

ظهور شبکه جهانی اینترنت با خلق واقعیتی بین‌الاذهانی، جهانی مجازی آفرید که با ارائه امکانات وسیع و متنوع، جهان مادی را دگرگون کرد و در عین مواهبی که به انسان‌ها ارزانی داشت، آنان را با چالش‌های جدیدی نیز روبه‌رو ساخت تا آنجا که انسان‌های امروزه و نیازهای اولیه آنان بیش از پیش در معرض متأثر شدن از «پیام‌های مهندسی شده» هستند.

هزاره سوم با انقلاب اطلاعات در جامعه جهانی شروع شد که مانند انقلاب صنعتی بار دیگر تأثیرات عمیقی را در جنبه‌های مختلف فردی و اجتماعی زندگی انسان‌ها رقم زد. تبادل وسیع اطلاعات و سیل داده‌هایی که در قالب «بیت»های الکترونیکی و با سرعت زیاد به فضای فکری و روانی انسان‌ها گسیل شد، نه تنها نسل کودکان و نوجوانانی را که از ابتدای کودکی با آن رشد می‌کردند، به شیوه خود تحت تأثیر قرار داد و با ارزش‌ها و ضدارزش‌های متنوع و جدید آشنا کرد، بلکه نسل‌های قبل‌تر را هم به تأمل درباره ارزش‌های زیسته پیشین فراخواند. شاید برای این نسل مفهوم جدیدی از شکاف نسل‌ها مطرح شد که او را نه تنها به چالش با نسل جدید، بلکه به تردید درباره گذشته خود نیز واداشت.

انسان‌ها از همه لایه‌های سنی و اجتماعی و اقتصادی، برای باقی ماندن در صحنه جامعه ناگزیر به ورود به جهان الکترونیک بودند که پیامد محتوم آن در کنار تغییر در سبک زندگی، رویارویی با ارزش‌ها و ساختارهای جدید و متنوع فرهنگی و معرفتی بود. از سوی دیگر چگونگی بهره‌مندی از امکانات جدید، خود فرهنگ و آیین جدیدی می‌طلبید که پیش‌نویسی برای آن موجود نبود.

در بسیاری از کشورهای دنیا، خصوصاً کشورهای صنعتی که پیشتاز این انقلاب جهانی بودند، نظام آموزشی متولی این امر شد و موضوع جدیدی به‌عنوان «سواد رسانه» تعریف و تدوین شد و آموزش آن در دستور کار برنامه‌ریزان آموزش و پرورش عمومی قرار گرفت. جوامعی که از این نیاز مهم و جدید غفلت کردند که غالب آن‌ها در زمره جوامع در حال توسعه بودند، بیشتر درگیر عوارض نامطلوب این تحول بزرگ در سیستم اطلاعات جهانی شده‌اند.

اگر تا پیش از این رسانه‌های ارتباطی به رادیو و تلویزیون و مطبوعات محدود می‌شد که ارتباطشان با مخاطب به‌طور کلی یک‌سویه بود، فضای مجازی به مخاطبانش این امکان را می‌دهد که به اختیار و انتخاب خودشان ارتباطات وسیعی را تجربه کنند و حتی بتوانند در این فضای مجازی نقش‌آفرین باشند و برای خود مخاطبانی نیز جذب کنند.

همچنین تا پیش از این تبلیغات و اطلاعاتی اشاعه داده می‌شد که از انواع فیلترها عبور کرده بود و می‌توانست فضای فکری مخاطبانش را حصار بزند یا هدایت کند، در فضای جدید مجازی، سیل اطلاعات با سرعت و حجمی غیرقابل تصور، چنان به افکار عمومی گسیل می‌شود که سرعت و قدرت تفکر و تعمق آنان، یارای همنوردی با آن‌ها را ندارد و دچار سردرگمی و حیرت می‌شود. درحالی که بهره‌برداری اصولی و صحیح از فضای مجازی می‌تواند منبع غنی از علوم و داده‌های ارزشمند فرهنگی، علمی و معرفتی و مرجع کارآمد تحقیق و یادگیری در هر زمینه‌ای باشد.

در بسیاری موارد برای مخاطب عام و آموزش ندیده حکم فضایی برای وقت‌گذرانی دارد که می‌تواند آن‌ها را با اطلاعات ناقص و نادرست و بدون اساس و پایه، سرگرم یا حتی گمراه کند. شاهد این مدعا این است که امروز بسیاری از کاربران فضای مجازی دیگر صبر کافی برای خواندن یا شنیدن مطلبی که از حد معینی طولانی‌تر یا حجم داده‌هایش به هر شکل بیشتر باشد، ندارند.

به‌گونه‌ای که امروزه مخاطبان اینترنتی، متن‌ها و اطلاعات کوتاه را ترجیح می‌دهند که در زمان کمی آنان را به «نتیجه نهایی» از پیش تدوین‌شده برساند.

ذهن‌هایی که به این سبک جریان اطلاعات عادت کرده‌اند، دیگر خواندن کتاب و تعمق در مطالب آن را برنمی‌تابند و کمتر در پی نتیجه‌گیری فعال برمی‌آیند و انگیزه کمتری برای خلاقیت دارند. انسان‌های امروزه بیش از پیش در معرض متأثر شدن از «پیام‌های مهندسی شده» هستند.

از گوشه و کنار

واکنش معاون سخنگوی سازمان ملل به وضعیت بیماران ای‌بی در ایران

آمریکا باید موانع بر سر راه صادرات دارو به ایران را بردارد

معاون سخنگوی سازمان ملل از تحریم‌های آمریکا در زمینه ارسال دارو به ایران انتقاد کرد. به گزارش ایلنا، «فرحان حق» در مورد وضعیت بیماران مبتلا به ای‌بی در ایران گفت: آمریکا و همه کشورها باید در این زمینه از تصمیم‌های دیوان بین‌المللی دادگستری پیروی کنند. او در ادامه اضافه کرد: آمریکا موظف است موانع ناشی بر سر راه صادرات دارو و تجهیزات پزشکی را به ایران برطرف کند اما اکنون شاهد آن هستیم که ۱۵ کودک مبتلا به بیماری پروانه‌ای به دلیل رنج‌های ناشی از عدم ارسال وسایل پانسمان زخم‌های این بیماری از سوی شرکت سوئدی به دلیل تحریم‌های آمریکا، جان خود را از دست داده‌اند.

دستگیری تعدادی از کارکنان متخلف سازمان ثبت اسناد

تعدادی از کارکنان متخلف سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در ادامه اقدامات قوه قضائیه در زمینه سالم‌سازی و برخورد با متخلفان درون سازمانی به‌صورت هم‌زمان دستگیر شدند. به گزارش ایرنا، این اقدام با هماهنگی و پیگیری ریاست سازمان ثبت اسناد و املاک کشور صورت گرفته است. بر اساس این گزارش اخذ رشوه‌های کلان، جعل و همکاری با افراد سودجو در جهت تصرف اموال عمومی یا خصوصی، سوءاستفاده از اسناد مرتبط با اشخاص حقیقی و حقوقی، ایجاد خلل و کاهش سرعت در فرایند کار جهت اخذ رشوه‌های کلان از جمله تخلفات صورت گرفته توسط این افراد بوده است.

«خط فقر» معاش تهرانی‌ها اعلام شد

قائم‌مقام رئیس کمیته امداد امام خمینی(ره) خط فقر ماهانه معاش هر نفر در استان تهران و در شهریورماه امسال را ۴۵۴ هزار تومان اعلام کرد. به گزارش ایسنا، حسین صمصامی با اشاره این که از لحاظ گستردگی فعالیت اقتصادی و جمعیتی ۲۳ درصد از تولید ناخالص ملی مربوط به استان تهران است گفت: بعد از استان تهران، استان خوزستان با ۱۴ درصد از سهم تولید ناخالص ملی به دلیل تولید نفت در رتبه دوم قرار دارد. قائم‌مقام رئیس کمیته امداد امام خمینی(ره) با بیان این که خط فقر در استان تهران در شهریورماه امسال ۴۵۴ هزار تومان در ماه برای یک نفر بوده است تصریح کرد: این در حالی است که خط فقر برای تأمین معاش یک نفر در ماه در آذرماه سال گذشته ۳۴۹ هزار تومان و در اسفندماه سال گذشته نیز ۴۴۶ هزار تومان بوده است. به گفته صمصامی، همه افراد زیر خط فقر تحت پوشش نهادهای حمایتی نیستند و تنها بین ۲۰ تا ۲۴ درصد از آن‌ها تحت پوشش قرار دارند و مابقی تحت پوشش هیچ نهادی نیستند؛ این به آن معناست که وظیفه و رسالت کمیته امداد سنگین‌تر شده است.

افزایش کرایه تاکسی‌های اینترنتی در روزهای آلوده و بارانی

مدیرعامل سازمان تاکسیرانی شهر تهران گفت: بر اساس دستورالعملی که وزارت کشور تصویب و ابلاغ کرده است تاکسی‌های اینترنتی مجازند در روزهای بارانی و آلوده نرخ را افزایش دهند. به گزارش فارس، علیرضا قنادان مدیرعامل سازمان تاکسیرانی شهر تهران در مورد قیمت‌گذاری و نرخ تاکسی‌های اینترنتی، اظهار کرد: این مسئله یکی از موضوعات چالش‌برانگیز در زمان تدوین دستورالعمل نظارت بر تاکسی‌های اینترنتی بود. او اضافه کرد: بر اساس دستورالعملی که وزارت کشور تصویب و ابلاغ کرده است تاکسی‌های اینترنتی مجازند که نرخ خود را به‌صورت پویا انجام دهند و بسته به شرایط مختلف این نرخ متفاوت باشد. قنادان تأکید کرد: تاکسی‌های اینترنتی زمانی که نرخی بالاتر از نرخ مصوب شورای شهر تهران برای تاکسی‌های تلفنی داشته باشند باید آن را حتماً به مسافر اطلاع‌رسانی کنند تا مسافر تصمیم بگیرد که آیا تمایل به استفاده از تاکسی با نرخ متفاوت دارد یا خیر.